

WALES **AUDIT** OFFICE

SWYDDFA **ARCHWILIO** CYMRU

Adroddiad Archwilio Blynyddol 2013

Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru

Cyhoeddwyd: Ionawr 2014

Cyfeirnod y ddogfen: 656A2013

Statws yr adroddiad

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru fel rhan o'r gwaith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol, y Cod Ymarfer Archwilio a'r Datganiad o Gyfrifoldebau a gyhoeddwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Nid oes unrhyw gyfrifoldeb ar Swyddfa Archwilio Cymru (yr Archwilydd Cyffredinol a'i staff) na'r archwilydd penodedig, lle y bo'n gymwys, mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog na chyflogai arall yn unigol, nac i unrhyw drydydd parti.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol.

Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru (a, lle y bo'n gymwys, ei archwilydd penodedig) yn drydydd parti perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn infoofficer@wao.gov.uk.

Roedd y tîm a gyflawnodd y gwaith yn cynnwys Derwyn Owen, Jason Garcia, Andy Bruce a Michelle Phoenix.

Cynnwys

Adroddiad cryno	4
Adroddiad manwl	
Defnyddiwyd adnoddau'r Prif Gwnstabl yn gywir ym mhob ffordd berthnasol a rhoddwyd cyfrif amdanynt yn briodol	6
Cafodd cyfrifon y Prif Gwnstabl ar gyfer 2012-13 eu paratoi'n briodol ac roeddent yn gywir ym mhob ffordd berthnasol	6
Cyflawnodd y Prif Gwnstabl y gyllideb referniw ar gyfer 2012-13 ac mae'n parhau i fod mewn sefyllfa dda i ymateb i'r heriau ariannol sylweddol sydd o'i flaen	8
Mae gan y Prif Gwnstabl amgylchedd rheolaeth fewnol effeithiol i leihau'r risg o gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau ariannol	8
Roedd systemau ariannol pwysig y Prif Gwnstabl yn cael eu rheoli a'u gweithredu'n briodol yn ôl y bwriad er mwyn llunio cyfrifon perthnasol gywir	9
Mae gan y Prif Gwnstabl drefniadau corfforaethol priodol ar waith i ddefnyddio adnoddau'n effeithiol	9
Roedd gan y Prif Gwnstabl drefniadau priodol ar waith yn 2012-13 i'w helpu i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau	9
Mae trefniadau effeithiol ar waith i reoli pwysau ariannol, a cheir fframwaith i gefnogi plismona cynaliadwy i'r cyhoedd	10
Mae'r Prif Gwnstabl yn ymrwymedig i ymgysylltu ac yn defnyddio dulliau effeithiol er mwyn llywio a chasglu adborth gan y cyhoedd; fodd bynnag, gallai fframwaith mwy ffurfiol helpu i ddarparu ystod ehangach o wybodaeth er mwyn cefnogi gwaith y Prif Gwnstabl	11
Atodiadau	
Casgliad ar drefniadau Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2013 er mwyn sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau	13
Meini prawf ar gyfer asesu trefniadau'r Prif Gwnstabl yn ystod 2012-13 i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau	14
Adroddiadau a gyhoeddwyd ers fy adroddiad archwilio blynyddol diwethaf	15

Adroddiad cryno

1. Yn ystod blwyddyn ariannol 2012-13, daeth Deddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol 2011 i rym. Cyflwynodd y ddeddfwriaeth hon Gomisiynydd Heddlu a Throseddu etholedig yn lle awdurdodau'r heddlu o 22 Tachwedd 2012. Roedd y Ddeddf hefyd yn creu Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu a'r Prif Gwnstabl fel endidau cyfreithiol ar wahân. Mae'r Adroddiad Archwilio Blynyddol (yr Adroddiad) hwn i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru (y Prif Gwnstabl) yn crynhoi'r casgliadau o'm harchwiliad ar gyfer 2012-13. Mae'n cyflwyno adroddiad ar y materion o bwys sy'n codi o'm harchwiliad, ynghyd â'm sylwadau ar faterion cyfredol eraill. Byddaf yn cyflwyno adroddiad ar wahân i Gomisiynydd yr Heddlu a Throseddu Gogledd Cymru.
2. Ceir mwy o fanylion am agweddau penodol ar fy archwiliad yn yr adroddiadau ar wahân a gyflwynwyd yn ystod y flwyddyn. Trafodwyd yr adroddiadau hyn a chytunwyd arnynt gyda swyddogion ac fe'u cyflwynwyd i'r Prif Gwnstabl a'r Cyd-bwyllgor Archwilio. Mae'r adroddiadau a gyhoeddwyd i'w gweld yn [Atodiad 3](#).
3. Gwneir nifer o gyfeiriadau yn yr Adroddiad hwn at ganllawiau a dogfennaeth a gyhoeddwyd gan yr Archwilydd Cyffredinol, yn cynnwys y Cod Ymarfer Archwilio (y Cod). Mae'r Cod yn cyfeirio at y Datganiad o Gyfrifoldebau Archwilwyr a Chyrff a Archwilir sy'n crynhoi cyfrifoldebau allweddol archwilwyr. Cynhaliwyd fy archwiliad yn unol â'r egwyddorion a nodwyd yn y Datganiad hwnnw. Dylid ystyried fy sylwadau am ganlyniadau fy archwiliad yng nghyd-destun y cefndir mwy ffurfiol hwnnw.
4. Cynllunias yr archwiliad ar sail risg ac mae fy ngwaith archwilio wedi canolbwyntio ar eich risgiau ariannol a gweithredol sylweddol sy'n berthnasol i'm cyfrifoldebau archwilio. Mae'r gwaith archwilio wedi'i strwythuro ar sail elfennau allweddol fy nghyfrifoldebau fel y'u nodir yn y Cod. Nododd yr Amlinelliad o Archwiliad 2013 y ffi archwilio arfaethedig ar gyfer archwiliad Comisiynydd yr Heddlu a Throseddu ac archwiliad Prif Gwnstabl Gogledd Cymru sef £94,233 (yn ogystal â TAW), a bydd y ffi derfynol yn unol â'r ffi arfaethedig.
5. Rwyf wedi dod i'r casgliad bod adnoddau'r Prif Gwnstabl, ym mhob ffordd berthnasol, wedi'u defnyddio'n gywir ac y rhoddwyd cyfrif amdanynt yn briodol yn 2012-13:
 - cafodd cyfrifon y Prif Gwnstabl ar gyfer 2012-13 eu paratoi'n briodol ac roeddent yn gywir ym mhob ffordd berthnasol;
 - cyflawnodd y Prif Gwnstabl y gyllideb refeniw ar gyfer 2012-13 ac mae'n parhau i fod mewn sefyllfa dda i ymateb i'r heriau ariannol sylweddol sydd o'i flaen;
 - mae gan y Prif Gwnstabl amgylchedd rheolaeth fewnol effeithiol i leihau'r risg o gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau ariannol; ac
 - roedd systemau ariannol pwysig y Prif Gwnstabl yn cael eu rheoli a'u gweithredu'n briodol, yn ôl y bwriad.
6. Mae gan y Prif Gwnstabl drefniadau corfforaethol priodol ar waith i ddefnyddio adnoddau'n effeithiol:
 - roedd gan y Prif Gwnstabl drefniadau priodol ar waith yn 2012-13 i'w helpu i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau;
 - mae trefniadau effeithiol ar waith i reoli pwysau ariannol, a cheir fframwaith i gefnogi plismona cynaliadwy i'r cyhoedd; ac

-
- mae'r Prif Gwnstabl yn ymrwymedig i ymgysylltu ac yn defnyddio dulliau effeithiol er mwyn llywio a chasglu adborth gan y cyhoedd; fodd bynnag, gallai fframwaith mwy ffurfiol helpu i ddarparu ystod ehangach o wybodaeth er mwyn cefnogi gwaith y Prif Gwnstabl.
7. Cytunwyd ar yr Adroddiad hwn gyda'r Prif Gwnstabl, y Cyfarwyddwr Cyllid ac Adnoddau a swyddogion perthnasol eraill. Caiff yr Adroddiad hefyd ei gyflwyno i'r Cydbwyllgor Archwilio ym mis Chwefror 2014 er gwybodaeth.
 8. Fy nod yw cynnal archwiliad o safon uchel sy'n gwneud cyfraniad cadarnhaol ac ymarferol ac sy'n ategu agenda'r Prif Gwnstabl ei hun. Rwyf yn cydnabod pa mor werthfawr yw eich cydweithrediad a'ch cymorth er mwyn cyrraedd y nod hwn a hoffwn ddiolch i chi am y cymorth a'r cydweithrediad a roddwyd yn ystod yr archwiliad.

Derwyn Owen
Dros ac ar ran yr Archwilydd Penodedig

Dyddiad: XX Rhagfyr 2013

Adroddiad manwl

Defnyddiwyd adnoddau'r Prif Gwnstabl yn gywir ym mhob ffordd berthnasol a rhoddwyd cyfrif amdanynt yn briodol

9. Mae'r datganiadau ariannol yn ffordd hanfodol i'r Prif Gwnstabl roi cyfrif am y modd y mae'n gwarchod yr adnoddau sydd ar gael iddo a'r perfformiad ariannol wrth ddefnyddio'r adnoddau hynny.
10. Fel archwilydd allanol y Prif Gwnstabl, mae'n ofynnol i mi archwilio'r datganiadau ariannol a chyflwyno adroddiad archwilydd, sy'n cynnwys barn ynghylch a yw'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol y Prif Gwnstabl ar ddiwedd y flwyddyn.

Cafodd cyfrifon y Prif Gwnstabl ar gyfer 2012-13 eu paratoi'n briodol ac roeddent yn gywir ym mhob ffordd berthnasol

11. Ers cyflwyno Deddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol 2011, mae'r Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl fel ei gilydd yn gyfrifol am lunio eu datganiadau ariannol unigol eu hunain ar gyfer 2012-13. At hynny, mae'r Comisiynydd hefyd yn gyfrifol am lunio datganiadau ariannol cronfa bensiwn yr heddlu a datganiadau ariannol cyfun neu 'grŵp' sy'n ymgorffori datganiadau ariannol y Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl.
12. Lluniodd y Prif Gwnstabl ddatganiadau ariannol drafft a'u cymeradwyo cyn 30 Medi 2013, yn unol â gofynion Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2010.
13. Mae Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddau a'r Prif Gwnstabliaid wedi paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r Cod hwn yn seiliedig ar Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol.
14. Mae'n ofynnol i mi o dan Safonau Archwilio Rhyngwladol (ISA) 260 gyflwyno adroddiad ar faterion sy'n codi o'm gwaith i'r 'rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu' (y Prif Gwnstabl) cyn i mi roi fy marn archwilio ar y cyfrifon.
15. Cyflwynais adroddiad ar y materion hyn i'r Prif Gwnstabl a'r Cyd-bwyllgor Archwilio ar 19 Medi 2013. Nodir y materion allweddol yn [Arddangosyn 1](#).

Arddangosyn 1: Materion a nodwyd yn yr Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol

Gofyniad adrodd	Ymateb yr Archwilwyr
Safbwyntiau ynglŷn â'r agweddau ansoddol ar arferion cyfrifyddu ac adroddiadau ariannol yr endid.	Cafwyd gennym fod y rhan fwyaf o'r wybodaeth a ddarparwyd yn berthnasol, yn ddibynadwy, yn gymaradwy ac yn hawdd ei deall. Daethom i'r casgliad bod y polisïau a'r amcangyfrifon cyfrifyddu yn briodol a bod datgeliadau'r datganiadau ariannol yn ddiuedd, yn deg ac yn glir. Cawsom wybodaeth mewn modd amserol a defnyddiol ac ni chyfyngwyd ar ein gwaith.
Addasiadau disgwylidig i adroddiad yr archwilydd.	Nid oedd angen gwneud unrhyw addasiadau i adroddiad yr archwilydd.
Camddatganiadau nas addaswyd.	Ni nodwyd unrhyw gamddatganiadau yn y datganiadau ariannol, nad ydynt wedi cael eu cywiro.
Gwendidau perthnasol yn y systemau cyfrifyddu a rheolaeth fewnol a nodwyd yn ystod yr archwiliad.	Ni wnaethom nodi unrhyw wendidau perthnasol yn eich rheolaethau mewnol nad oeddem wedi hysbysu'r Comisiynydd (a'r Awdurdod cyn hynny) amdanynt eisoes.
Materion y mae'n ofynnol iddynt, o dan safonau archwilio eraill, gael eu cyfleu i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu.	Ni chododd unrhyw faterion.
Unrhyw faterion perthnasol eraill sy'n ymwneud â'r archwiliad.	Ni chododd unrhyw faterion.

16. Ar 30 Medi 2013, rhoddais fy marn ar gyfrifon y Prif Gwnstabl. Deuthum i'r casgliad fod y cyfrifon yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol y Prif Gwnstabl ar 31 Mawrth 2013 ac o'r incwm a'r gwariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny.
17. Nid ydym, fodd bynnag, wedi dod â'r archwiliad i ben yn ffurfiol hyd yma. Mae hyn yn sgil eitem o ohebiaeth a dderbyniwyd yn ddiweddar gan etholwr sy'n ymwneud â'r flwyddyn archwilio hon. Rydym yn gweithio gyda'r rheolwyr er mwyn ymateb i'r materion a godwyd.

Cyflawnodd y Prif Gwnstabl y gyllideb refeniw ar gyfer 2012-13 ac mae'n parhau i fod mewn sefyllfa dda i ymateb i'r heriau ariannol sylweddol sydd o'i flaen

18. Roedd gan Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru (yr Awdurdod) hanes da o weithredu o fewn ei gyllideb refeniw a pharhaodd hyn o dan y Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl yn 2012-13. Yn erbyn gofyniad cyllideb refeniw o £137.57 miliwn ar gyfer y flwyddyn, cyflawnodd y Comisiynydd danwariant o £3.7 miliwn o ganlyniad i weithredu arbedion cost a nodwyd yn gynnar. Trosglwyddwyd y swm hwn i Gronfa Profianwyr yr Heddlu er mwyn helpu i ariannu a chynnal a chadw nifer y Swyddogion a sicrhau buddsoddiad yn y gwasanaeth rheng flaen yn y dyfodol.
19. Mae'r Prif Gwnstabl yn parhau i dderbyn adroddiadau rheolaidd gan y Cyfarwyddwr Cyllid ac Adnoddau ar wariant a'r sefyllfa o'i chymharu â'r gyllideb. Mae'r adroddiadau hyn hefyd wedi'u cyflwyno i'r Bwrdd Gweithredol Strategol yn ogystal â phwyllgorau gweithredol eraill. Dangosodd y sefyllfa a adroddwyd ar 30 Medi 2013 danwariant a ragwelwyd ar gyfer 2013-14 o £1.58 miliwn yn erbyn cyllideb gwariant net o £141.7 miliwn.
20. Fel rhan o'n harchwiliad, rydym yn ystyried effeithiolrwydd y rheolaethau a'r prosesau sydd ar waith er mwyn i'r Prif Gwnstabl a'i staff fonitro cyllidebau a'r sefyllfa ariannol. Ni nododd ein gwaith unrhyw wendidau sylweddol yn y rheolaethau na'r prosesau cyllidebol a ddefnyddiwyd gan reolwyr yn ystod y flwyddyn.

Mae gan y Prif Gwnstabl amgylchedd rheolaeth fewnol effeithiol i leihau'r risg o gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau ariannol

21. Mae gan y Prif Gwnstabl amgylchedd rheolaeth fewnol effeithiol sy'n lleihau'r risg o gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau ariannol. Daeth y gwasanaeth archwiliad mewnol i'r casgliad, yn ei adroddiad blynyddol, ar sail y gwaith a gwblhawyd yn ystod y flwyddyn, fod y system rheolaeth fewnol yn effeithiol a bod trefniadau llywodraethu a rheoli risgiau digonol ar waith. Yn gyffredinol, rhoddodd hyn lefel ddigonol o sicrwydd, a chyflawnodd y rhan fwyaf o'r systemau a archwiliwyd lefel sicrwydd canolig.
22. Yn benodol, deuthum i'r casgliadau canlynol:
 - fel mewn blynyddoedd blaenorol, mae'r gwasanaeth archwilio mewnol wedi cyrraedd y safonau proffesiynol gofynnol ac felly roedd yn bosibl i ni ddibynnu ar ei waith, yn ôl y bwriad;
 - cafwyd bod yr amgylchedd rheoli TG yn gyffredinol yn gweithredu'n effeithiol ac mae'r rheolwyr yn cymryd camau i ymateb i welliannau i systemau a threfniadau rheoli a argymhellwyd gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol;
 - cafwyd bod y trefniadau ar gyfer sicrhau mai dim ond y Prif Gwnstabl (a'r Awdurdod cyn hynny) oedd yn ymgymryd â thrafodion perthnasol lle mae

darpariaeth benodol i wneud hynny yn eu lle, a'u bod wedi parhau i weithredu'n effeithiol; ac

- roedd y trefniadau ar gyfer atal a chanfod achosion perthnasol o dwyll a llygredd yn gweithredu'n effeithiol.

Roedd systemau ariannol pwysig y Prif Gwnstabl yn cael eu rheoli a'u gweithredu'n briodol yn ôl y bwriad er mwyn llunio cyfrifon perthnasol gywir

23. Roedd fy adolygiad o systemau ariannol y Prif Gwnstabl yn cynnwys dogfennu'r systemau ariannol pwysig. Lle y bo'n briodol, gwnaethom geisio sicrwydd bod rheolaethau allweddol y systemau pwysig hyn yn gweithredu'n effeithiol, naill ai drwy gynnal profion penodol ar y ffordd y cânt eu gweithredu, neu drwy ddibynnu ar waith y gwasanaeth archwilio mewnol.
24. Deuthum i'r casgliad y gellir dibynnu ar systemau ariannol pwysig y Prif Gwnstabl i gynhyrchu canlyniadau sy'n gywir mewn ffyrdd perthnasol. Mae rhai mân feysydd ar gyfer gwella a drafodwyd gyda'r rheolwyr ac mae camau gweithredu priodol eisoes yn cael eu hystyried a'u cymryd. Rhoddir gwybod i'r Cyd-bwyllgor Archwilio (a'r Pwyllgor Archwilio cyn hynny) am bob argymhelliad a wneir gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol ac Allanol, yn ogystal â'r Prif Gwnstabl, sy'n monitro'r ffordd y cânt eu gweithredu gan y rheolwyr. Nid oes unrhyw faterion penodol y mae angen i mi dynnu sylw'r Prif Gwnstabl atynt.

Mae gan y Prif Gwnstabl drefniadau corfforaethol priodol ar waith i ddefnyddio adnoddau'n effeithiol

Roedd gan y Prif Gwnstabl drefniadau priodol ar waith yn 2012-13 i'w helpu i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau

25. Wrth archwilio cyfrifon y Prif Gwnstabl bob blwyddyn, mae'n ofynnol i mi o dan Adran 17(2)(d) o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 fodloni fy hun ei fod wedi gwneud trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau. Adlewyrchir y gofyniad hwn hefyd yn y Cod. Nodir fy nghasgliad ffurfiol ar drefniadau Gwerth am Arian y Prif Gwnstabl ar gyfer 2012-13 yn [Atodiad 1](#).
26. Yn ogystal â'r archwiliad o'r cyfrifon blyneddol, mae ffynonellau pwysig eraill o sicrwydd wedi deillio o waith perfformiad ac arolygu Arolygiaeth Cwnstabliaeth Ei Mawrhydi (HMIC) a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol.
27. Y Prif Gwnstabl oedd yn gyfrifol am roi trefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran y defnydd o adnoddau. At ddibenion fy ngwaith, rwyf wedi gwerthuso systemau'r Prif Gwnstabl yn erbyn nifer o gwestiynau. Nodir y dull gweithredu hwn yn fanwl yn [Atodiad 2](#). Ar gyfer pob cwestiwn,

rwyf yn ystyried a oes bylchau yn y trefniadau y disgwylir iddynt fod ar waith ac arwyddocâd y bylchau hynny.

- 28.** Ar ôl ethol y Comisiynydd ym mis Tachwedd 2012, mae'r trefniadau a oedd yn gweithredu cyn hynny o dan yr Awdurdod wedi parhau ar lefel weithredol. Ar lefel fonitro ac ar lefel gorfforaethol, fe'u disodlwyd gan nifer o drefniadau newydd, gan gynnwys y Cyd-bwyllgor Archwilio, Panel yr Heddlu a Throseddau, a threfniadau diwygiedig ar gyfer monitro perfformiad mewnol. Dim ond am ran o flwyddyn ariannol 2012-13 y bu'r trefniadau newydd hyn ar waith ac maent wedi parhau i esblygu ar ôl 31 Mawrth 2013. Mae'r Comisiynydd, y Prif Gwnstabl a staff rheoli yn adolygu perfformiad y trefniadau ac yn gwneud addasiadau er mwyn eu hatgyfnerthu ymhellach.
- 29.** Mae Datganiad Llywodraethu Blynyddol y Prif Gwnstabl yn cynnwys mwy o fanylion am yr amrywiol drefniadau a fu ar waith yn ystod y flwyddyn. Gwnaethom adolygu cynnwys y Datganiad gan ddod i'r casgliad ei fod yn gyson â'n gwybodaeth am y sefydliad. Caiff nifer o feysydd datblygu eu nodi yn y Datganiad a byddwn yn parhau i weithio gyda'r Prif Gwnstabl a'i staff i ymdrin â'r rhain yn y dyfodol.

Mae trefniadau effeithiol ar waith i reoli pwysau ariannol, a cheir fframwaith i gefnogi plismona cynaliadwy i'r cyhoedd

- 30.** Ym mis Gorffennaf 2013, cynhaliodd HMIC adolygiad ar sut roedd Heddlu Gogledd Cymru yn ymateb i'r heriau ariannu y mae'n eu hwynebu. Daeth HMIC i'r casgliad yn yr adolygiad hwn:
- 'Mae Heddlu Gogledd Cymru eisoes wedi sicrhau cyfran sylweddol o'r arbedion sydd eu hangen drwy ad-drefnu ei fodel gweithredu a lleihau ei weithlu. O ganlyniad, cred HMIC fod Heddlu Gogledd Cymru yn wynebu her ariannol llai anodd yn y dyfodol o gymharu â heddluoedd eraill. Mae ganddo ofyniad arbedion llai, incwm cymharol uchel ac mae'n gwario mwy yn gymharol ar swyddogion heddlu a staff.'
- 31.** Daeth yr Arolygiaeth i'r casgliad hwn oherwydd:
- llwyddodd Heddlu Gogledd Cymru i sicrhau 67 y cant (£10.7 miliwn) o'r cyfanswm arbedion roedd eu hangen erbyn mis Mawrth 2015 yn ystod y ddwy flynedd gyntaf o gyfnod yr adolygiad o wariant;
 - mae'r heddlu yn bwriadu gwneud arbedion pellach o £2.9 miliwn yn 2013-14 a £2.3 miliwn arall yn 2014-15;
 - ym mis Ionawr 2014, roedd yr arbedion a ddisgwyliwyd ar gyfer 2013-14 yn werth £2.857 miliwn gydag arbedion pellach o £4.325 miliwn wedi'u cynllunio ar gyfer 2014-15;
 - mae £1.77 miliwn ychwanegol wedi'i ailfuddsoddi yn y gwasanaeth rheng flaen wrth recriwtio 51 o swyddogion ychwanegol;
 - mae'r gostyngiadau mewn swyddogion yr heddlu a staff yn llai na'r rhan fwyaf o'r heddluoedd eraill; ac
 - mae lefelau troseddau a gofnodir yn parhau i fod yn is na'r lefelau ar gyfartaledd fesul 1,000 o'r boblogaeth ar gyfer Cymru a Lloegr.

-
32. Mae adolygiadau a gynhaliwyd gan HMIC yn ategu fy nghasgliadau am drefniadau i sicrhau gwasanaeth heddlu effeithlon ac effeithiol¹.

Mae'r Prif Gwnstabl yn ymrwymedig i ymgysylltu ac yn defnyddio dulliau effeithiol er mwyn llywio a chasglu adborth gan y cyhoedd; fodd bynnag, gallai fframwaith mwy ffurfiol helpu i ddarparu ystod ehangach o wybodaeth er mwyn cefnogi gwaith y Prif Gwnstabl

33. Nod cyflwyno Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddau yw sicrhau bod yr heddlu yn gadarn ac yn dryloyw. Caiff Comisiynwyr eu hethol gan y cyhoedd i sicrhau bod y Prif Gwnstabl a'r Heddlu yn atebol am eu gweithredoedd; gan olygu, mewn gwirionedd, bod yr heddlu yn atebol i'r cymunedau a wasanaethir ganddynt. Felly un o rolau'r Prif Gwnstabl a'r Heddlu yw helpu'r Comisiynydd i gynrychioli cymunedau lleol ac ymgysylltu â hwy er mwyn helpu i ganfod eu blaenoriaethau plismona a'u bodloni.
34. Roedd rhan o'n gwaith eleni yn cynnwys adolygu trefniadau ymgysylltu ac ymgynghori'r Heddlu a'r Comisiynydd. Canolbwyntiodd yr astudiaeth ar nodi pwyntiau dysgu er mwyn i'r Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl eu hystyried mewn perthynas ag ymgysylltu yn y dyfodol, gan gynnwys rhoi'r Egwyddorion Cenedlaethol ar gyfer Ymgysylltu â'r Cyhoedd ar waith a defnyddio'r pecyn adnoddau gwerthuso². Cynhaliwyd y gwaith hwn mewn cydweithrediad â Chyfranogaeth Cymru ac rydym yn cydnabod eu cymorth, drwy gydol yr adolygiad.
35. Rwyf o'r farn bod y Prif Gwnstabl yn ymrwymedig i ymgysylltu ac yn defnyddio dulliau effeithiol er mwyn llywio a chasglu adborth gan y cyhoedd; fodd bynnag, gallai fframwaith mwy ffurfiol helpu i ddarparu ffynhonnell o wybodaeth fwy cynhwysfawr er mwyn cefnogi gwaith y Prif Gwnstabl. Deuthum i'r casgliad hwn oherwydd y canlynol:
- mae'r Prif Gwnstabl yn ymrwymedig i ymgysylltu â'r cyhoedd a sefydliadau partner yn rheolaidd er mwyn casglu adborth ar drosedd a materion sy'n ymwneud ag ymddygiad gwrthgymdeithasol;
 - mae ffyrdd effeithiol o ymgysylltu â'r cyhoedd ar waith, gan gynnwys gwneud defnydd o gyfryngau lleol, cyfarfodydd Partneriaid a Chymunedau Gyda'i Gilydd (PACT) a thrwy'r wefan;
 - mae'r Heddlu yn gwneud defnydd effeithiol o'r cyfryngau cymdeithasol, gan roi gwybodaeth ddefnyddiol i ddinasyddion a hyrwyddo atal troseddau;
 - mae timau plismona yn casglu tystiolaeth am gudd-wybodaeth leol drwy flogiau rhawd, er nad oes proses ffurfiol i fwydo'r gudd-wybodaeth gymunedol yn ôl i'r Comisiynydd;
 - mae cynlluniau ymgysylltu sirol ar waith sy'n nodi'r dulliau gorau o ymgysylltu â chymunedau lleol, fodd bynnag mae'n rhaid eu gwerthuso; a

¹ HMIC, *Ymateb Heddlu Gogledd Cymru i'r her cyllid*, Gorffennaf 2013.

² Datblygwyd yr Egwyddorion Cenedlaethol ar gyfer Ymgysylltu â'r Cyhoedd yng Nghymru o dan gyfarwyddyd partneriaeth Cyfranogaeth Cymru ac fe'u cymeradwywyd gan Lywodraeth Cymru ym mis Mawrth 2011.

-
- chaiff ymgyrchoedd cyhoeddus eu cynnal ar y cyd â'r Comisiynydd er mwyn targedau cymunedau ledled Gogledd Cymru.
- 36.** Mae'r Prif Gwnstabl wedi ymateb yn adeiladol i'r adolygiad hwn a byddwn yn rhoi adborth manylach iddo ar wahân ac yn rhoi enghreifftiau pellach o arfer da lle y bo'n berthnasol.
- 37.** Mae'r Comisiynydd a'r Prif Gwnstabl yn wynebu cyfnod heriol iawn a byddaf yn parhau i fonitro cynnydd a gwaith gyda HMIC ar gyfer gwaith archwilio perfformiad yn 2013-14. Mantais dull gweithredu cydgysylltiedig rhwng Swyddfa Archwilio Cymru ac Arolygiaeth Cwnstabliaeth Ei Mawrhydi yw ei fod yn sicrhau bod y rhaglenni gwaith yn osgoi dyblygu ac yn hyrwyddo rhannu rhwng ein priod sefydliadau. Mae ein dull gweithredu hefyd yn helpu i lywio ein rhaglenni gwaith a sicrhau bod gwybodaeth yn cael ei rhannu'n brydlon a bod risgiau a phryderon allweddol yn cael eu hystyried.

Atodiad 1

Casgliad ar drefniadau Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2013 ar gyfer sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau

Cyfrifoldebau'r Swyddog Atebol

Mae'r Swyddog Atebol yn gyfrifol am roi trefniadau priodol ar waith er mwyn sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran defnydd yr Heddlu o adnoddau, ac i sicrhau stiwardiaeth a llywodraethu priodol. Mae'r Swyddog Atebol hefyd yn gyfrifol am adolygu digonolrwydd ac effeithiolrwydd y trefniadau hyn yn rheolaidd.

Cyfrifoldebau'r Archwilydd

Mae gennyf gyfrifoldeb o dan Adran 17(2) o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus Cymru 2004 i ddod i'r casgliad, o'm harchwiliad o gyfrifon blynyddol y Prif Gwnstabl, p'un a wyf yn fodlon ar fodolaeth y trefniadau a oedd ganddo ar waith yn ystod y flwyddyn i'w helpu i gyflawni ei gyfrifoldeb i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau yn briodol. At ddibenion fy ngwaith yn y maes hwn, rwyf wedi asesu 'trefniadau priodol' yn bennaf fel trefniadau rheoli perfformiad corfforaethol a rheoli ariannol sefydliad, y diffinnir elfennau pwysig ohonynt ym Mharagraff 48 o'r Cod.

Cyflwynaf adroddiad os oes materion o bwys wedi dod i'm sylw sy'n fy atal rhag dod i'r casgliad bod y Prif Gwnstabl wedi gwneud trefniadau priodol o'r fath. Wrth ymgymryd â'm gwaith, nid wyf wedi ystyried a yw'r trefniadau sydd ar waith yn cynrychioli'r holl drefniadau a allai fod ar waith. Nid yw'n ofynnol ychwaith i mi ystyried, ac nid wyf wedi ystyried fel rhan o'r agwedd hon ar fy ngwaith, effeithiolrwydd y trefniadau sydd ar waith ar gyfer sicrhau gwerth am arian yn ystod y flwyddyn a adolygir.

Casgliad

Mae'r casgliad canlynol yn seiliedig ar waith a wnaed fel rhan o'm harchwiliad o gyfrifon 2012-13 i gadarnhau, ym mhob ffordd berthnasol, pa drefniadau a oedd ar waith gan y Prif Gwnstabl yn ystod y flwyddyn i'w helpu i gyflawni ei gyfrifoldeb i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau, ac yn gyfyngedig i'r gwaith hwnnw.

Wrth ymgymryd â'm gwaith, nid wyf wedi ystyried a yw'r trefniadau sydd ar waith yn cynrychioli'r holl drefniadau a allai fod ar waith. Nid yw'n ofynnol ychwaith i mi ystyried, ac nid wyf wedi ystyried, effeithiolrwydd y trefniadau sydd ar waith ar gyfer sicrhau gwerth am arian yn ystod y flwyddyn a adolygir.

Ar sail Datganiad Llywodraethu Blynyddol y Prif Gwnstabl ac o ganlyniad i'r gwaith a gyflawnwyd, fel y disgrifiwyd uchod fel rhan o'm harchwiliad o gyfrifon 2012-13, a'r holl wybodaeth arall yr ystyriais ei bod yn berthnasol, rwy'n fodlon o ran bodolaeth y trefniadau a oedd ar waith gan y Prif Gwnstabl yn ystod y flwyddyn i'w helpu i gyflawni ei gyfrifoldeb i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau yn briodol. Yn seiliedig ar y gwaith a gynhaliwyd, ac yn gyfyngedig iddo, rwyf wedi codi materion amrywiol, ac wedi gwneud argymhellion i wella trefniadau'r Prif Gwnstabl. Trafodir ac esbonnir y materion hyn ymhellach yn fy Adroddiad Archwilio Blynyddol i'r Prif Gwnstabl.

Anthony Barrett
Archwilydd Penodedig
XX Tachwedd 2013

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Atodiad 2

Meini prawf ar gyfer asesu trefniadau'r Prif Gwnstabl yn ystod 2012-13 i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau

Trefniadau rheoli perfformiad corfforaethol a rheoli ariannol	Cwestiynau ar drefniadau
Pennu amcanion, penderfynu ar bolisiau a gwneud penderfyniadau	A yw'r Prif Gwnstabl wedi rhoi trefniadau ar waith ar gyfer pennu, adolygu a gweithredu ei amcanion strategol a gweithredol?
Diwallu anghenion defnyddwyr, rhanddeiliaid a'r boblogaeth leol	A yw'r Prif Gwnstabl wedi sefydlu modd o gyfathrebu â'r boblogaeth leol, defnyddwyr y gwasanaeth a rhanddeiliaid eraill yn cynnwys partneriaid, ac a oes trefniadau monitro i sicrhau bod negeseuon allweddol yn glŷn â gwasanaethau yn cael eu hystyried?
Monitro ac adolygu perfformiad	A yw'r Prif Gwnstabl wedi rhoi trefniadau ar waith i fonitro perfformiad a chraffu arno, er mwyn nodi amrywiannau posibl yn erbyn amcanion, safonau a thargedau strategol, i weithredu lle y bo angen, a chyflwyno adroddiad i'r Comisiynydd/Prif Gwnstabl ?
Cydymffurfiaeth â pholisiau sefydledig	A yw'r Prif Gwnstabl wedi rhoi trefniadau ar waith i gynnal system rheolaeth fewnol gadarn, yn cynnwys trefniadau ar gyfer sicrhau cydymffurfiaeth â chyfreithiau a rheoliadau, a pholisiau a gweithdrefnau mewnol?
Risgiau gweithredol ac ariannol	A yw'r Prif Gwnstabl wedi rhoi trefniadau ar waith i reoli ei risgiau busnes o bwys?
Rheoli adnoddau ariannol ac adnoddau eraill	<p>A yw'r Prif Gwnstabl wedi rhoi trefniadau ar waith i werthuso a gwella'r gwerth am arian y mae'n ei gyflawni yn ei ddefnydd o adnoddau?</p> <p>A yw'r Prif Gwnstabl wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau bod gwariant yn cyfateb i'r adnoddau sydd ar gael?</p> <p>A yw'r Prif Gwnstabl wedi rhoi trefniadau ar waith i reoli a monitro perfformiad yn erbyn cyllidebau, gan gymryd camau unioni lle y bo'n briodol, a chyflwyno adroddiad ar y canlyniadau i uwch reolwyr, y Prif Gwnstabl a'r Comisiynydd?</p>
Safonau ymddygiad priodol ac ati	<p>A yw'r Prif Gwnstabl wedi rhoi trefniadau ar waith ar gyfer monitro perfformiad a chraffu arno, i nodi amrywiannau posibl yn erbyn amcanion, safonau a thargedau strategol ar gyfer gweithredu?</p> <p>A yw'r Prif Gwnstabl wedi rhoi trefniadau ar waith gyda'r nod o hyrwyddo a sicrhau gonestrwydd a phriodoldeb wrth gynnal ei fusnes?</p>

Atodiad 3

Adroddiadau a gyhoeddwyd ers fy adroddiad archwilio blynyddol diwethaf

Adroddiad	Dyddiad
Amlinelliad o Archwiliad 2013	Ebrill 2013
Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol	Medi 2013
Adroddiad archwilio perfformiad ar ymgysylltu â'r cyhoedd	Tachwedd 2013
Adroddiad Archwilio Blynyddol	Rhagfyr 2013

WALES **AUDIT** OFFICE

SWYDDFA **ARCHWILIO** CYMRU

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Ffôn: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Ffacs: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-mail: info@wao.gov.uk

E-bost: info@wao.gov.uk

Website: www.wao.gov.uk

Gwefan: www.wao.gov.uk